

Feri Lainšček
STRAH ZA METULJE V NEVIHTI
Roman o ljubezni

Ljiljana

***

Ljubil sem Ljiljano to poletje, joj, kako sem jo ljubil!

Z besedami se tega ni dalo povedati, ne s pesmijo, moli-tvijo ali kletvijo, še manj z romanom, ki ga takrat seveda ne bi znal niti napisati. Bilo je to, kar sem čutil ob njej, povsod v meni in me je celega prežemalo. Obhajalo me je, grelo in opijanalo, tako da sem se moral kdaj ščipati. A tudi to ni zares pomagalo. Dogajalo se je z mano nekaj, česar nisem še doživel in nisem imel s čim primerjati. Bilo je, se mi je zdelo, iz take snovi kot sanje in ni se dalo zmeraj kar tako prebuditi v resničnosti. Bolj je zaleglo, ko sem začel verjeti, da sem poslej dojemljiv za razumevanje sveta v nekaki četrti dimenziji, o kateri vsi ti pritlehni lju-dje okoli mene, razen seveda Ljilje, niso imeli pojma.

Ljubil sem jo torej brezmejno.

A kako je tudi ne bi?

Bilo je dekle iz deških sanj, za kakršne dotlej nisem ver-jel, da v resnici obstajajo. Še manj sem lahko upal, da me bo, če jo bom kdaj po kakem čudežnem naključju ven-darle srečal, sploh pogledala. Ona pa je kar stala tam na tistem zlizanem stopnišču stare zemunske gimnazije in me je gledala, gledala, gledala in me je za čuda gledala, gleda-la, gledala tudi še, ko me je že spreletaval srh. Doumeval sem, da je prav ona tista, ki je običajno v življenju nikoli ne srečaš, če pa ti že prekriža pot, je edino odrešujoče, da se čim prej obrneš vstran in si niti slučajno ničesar ne obe-taš. Vlekel sem glavo med ramena in se s podrsavajočimi koraki vzpenjal proti vhodnim vratom, ki so bila, hvala bogu, na stežaj odprta. Bil sem z vsako pohojeno stopni-co vse bolj mimo nje in torej tudi iz območja, kjer bi me

lahko kako prazno upanje še premamilo, a povsem vstran se kljub vsej krčevitosti nisem zmoget več obrniti.

Še zmeraj je stala tam in me gledala, gledala, gledala.

Njene velike oči so bile modre, kot je bilo v tistih dneh vedro nebo nad sremskimi ravnici in Fruško goro. Toda tukajšnje široko nebo, najsi je bilo še tako čisto, je bilo le osončena nebeška praznina, njene oči pa so bile polne veliko bolj skrivnostne lepote. Kako, za božjo voljo, sem si na tihem pravil, lahko vidiš v teh očeh nekaj, kar zagotovo ni tebi namenjeno? Kaj natanko je bilo to, kar me je begalo, pa si seveda tudi še nisem znal pojasniti. Zdelo se mi je, da je lahko tak le srčni smeh. Ali morda povsem nedolžno otroško veselje. Toda pod gladino njenih iskrih oči se je potem zganilo še nekaj, kar me je dokončno zmedlo in zaustavilo. Zaželela si je, da ne bi šel mimo, se najverjetneje celo ustrašila, da se ji bom izmuznil, me je na lepem prešinilo ...

»Zdravo,« sem torej rekel. »Mi lahko pomagaš?« sem v en dah tudi vprašal. »Do tovariša ravnatelja moram.«

»Kaj pa,« je pritrdila. »Starega pač na tej šoli ni težko najti,« se je namrdnila. »Je zmeraj in povsod tam, kjer ne bi smel biti.«

»Ne vem, če razumem,« sem kar priznal.

»Saj ni kaj razumeti,« se je nasmehnila. »Domišlja si, da je tu njegov dom, pa da ima lahko vse pod nadzorom,« mi je pojasnila.

»Ah, to,« sem nekako napol prikimal.

»To, to,« je povzdignila glas. »Ampak nima,« je zmignila. »Bogme, da nima,« se je posmehnila. »Naj mu pes mater!«

»Naj mu pes mater?« sem zamrmral in obmolknil.

Tega pač nisem pričakoval iz njenih ust in učinkovalo je nadvse neobičajno. Bil sem že dobra dva meseca tu in tudi

najhujše vojaške kvante mi niso več mogle do živega, ta pa me je zdaj kar zasačila. Ni bilo videti, da bi ga res sovražila, in ni bilo slišati, da bi mu to res želela, pa vendar je bil cenjeni tovariš, h kateremu me je poslal zastavnik, da bi se dogovoril za sodelovanje dijakov na kasarniških prireditvah, zame odtlej pokveka.

»Uf,« je kar pihnila. »Oprosti,« se je raznežila. »Res sem koza,« se je karajoč se skesala. »Lahko bi pomislila, da si mogoče prišel sem iz krajev, kjer ženske ne prdijo.«

»Ne, ne,« sem ves odkimal.

»Kaj – ne?« je smeje se vprašala.

»Pravzaprav ja,« sem takoj obrnil.

»Kaj – ja?« se je še bolj smejala.

»Saj veš,« sem še iztisnil in zopet potihnil.

Doumel sem, da je pravzaprav le prepolna radoživosti in navdiha, ki mu sam takrat nisem bil dorasel, zato sem se moral umakniti. No, zapravil sem s tem, hvala bogu, le prvo priložnost in moja olesenelost ni bila usodna. Saj že tedaj, v tistih naslednjih, kratkih, res bliskovitih trenutkih, ko sem se vzpenjal za njo po notranjih stopnicah do ravnateljeve pisarne, sem bil še bolj prepričan, da grem za dekletom, ki me neubranljivo zasvaja.

Resnično, bilo je na njej nekaj čarobnega.

Bila je z drugega sveta in očitno tudi iz drugačnega testa.

Njeni bežeči koraki, s katerimi se je poganjala navzgor in vmes preskakovala tudi po dve stopnici, so izpod rožnatega krila izrisovali take noge in ritnice, da bi z njimi zlahka prišla na naslovnice vseh moških revij tega sveta. A saj tja bi gotovo lahko prišla tudi zaradi ozkega, ribjega hrbta, dvignjenih ramen in res polnih prsi. Obenem pa pri vseh njenih čarih najverjetneje sploh ni šlo za to. Skrivnost je bila v neki posebni skladnosti ali pač nečem, kar jo je napravilo res samosvojo. Kaj natanko je to bilo, mi takrat

seveda še ni uspelo zgruntati. Zvrstilo se je vse to pred menoj z naglico, ki me je zopet puščala ob strani. Počutil sem se kot polž ob splošnem umikanju na Noetovo barko. Vendar sem preživel, tako kot so navsezadnje tudi polži preživeli vesoljni potop.

Ostal sem že naslednji hip sam pred vrati ravnateljve pisarne, si dolgo popravljaj uniformo in se skušal spomniti, kaj vse mi je predpostavljeni pravzaprav naročil. Čeprav sem še malo prej prihajal s strahom in se mi je zdelo povsem neodgovorno, da je tako pomembno nalogo prepustil navadnemu vojaku, sem bil zdaj za čuda prepričan, da tokrat ne bom zamočil. Bil sem odslej nekdo, ki ga je Ljiljana opazila, tovariš tu notri pa je bil zgolj stremuh, ki se mu je na glavo podelal ptič.

***

Vem, da ste se zdaj že zagledali v mojo Ljiljo in vas najina usodna ljubezen najbolj zanima, a pojdimo raje od začetka.

Novica, da bom moral zaradi težav s študijem in izgubljenega študentskega statusa že kmalu v Jugoslovansko ljudsko armado, na obvezno služenje vojaškega roka, je v našo hišo udarila kot vodena strela. Medtem ko so se v tistih časih v mnogih družinah te fantovske iniciacije celo veselili ali pa so jo vsaj sprejemali kot sveti dolg do domovine, so se moji starši vedli, kot da bi mi bila z vpoklicem izrečena nekaka huda kazen. Pa tudi preostanka rodbine, se mi zdi, to neodložljivo dejstvo ni najbolj osrečilo, saj je bilo ob vseh poslovnih obredjih in veseljačenjih naše poslavljanje videti kot sedmina.

Zakaj je bilo tako, nisem vedel in si sprva niti nisem znal z ničimer pojasniti. Bili smo navzven povsem krotka družina, mama, ki je bila vzgojiteljica, je bila celo v partiji, pa tudi naše družinsko deblo ni imelo nobenih sumljivih ali zatajenih korenin. Ni bilo torej pomisliti, da bi me lahko tam za obzidjem vojašnice kdo vzel na piko zaradi česa, česar nisem sam zagrešil. Dopolnil sem tudi že enaindvajset let in gotovo je bilo upati, da se bom med rekruti, ki so bili večinoma osemnajstletniki, lahko bolje znašel. Moral je torej res biti kaj tretjega, kar je zgoščalo malodušje in porajalo zaskrbljenost. A spraševati o tem nisem želel. Pravzaprav sem vse skupaj celo nekako potlačil in mirno prepustil drugim, da so namesto mene odštevali dneve do odhoda. No, čas je seveda medtem tekkel in naposled prisilil molčavce, da so se začeli kar sami odpirati.

Prvi je spregovoril oče.

»Veš, saj ne vem, kako naj ti povem,« je dejal s spremenjenim glasom, ki je naznanjal, da gre zdaj zares. »Ampak nekaj zanesljivo vem,« je še pripravljaj nagovor. »Vsaka vojska je vojska,« je nato izrekel.

Vsaka vojska je vojska, sem ponovil v sebi in prikimal. Ni bila ravno neka velika misel, a dalo se je po svoje razumeti.

Oče, ki je večino svojih dni prebil ob lesni stružnici, ni nikdar leporečil in posebej razpredal. Zanj je bila klada klada, iver pa iver, vojska pa je bila pač vojska. Imela je svoj ustroj, pravila in hierarhijo – in tu se ni dalo nič spremeniti. O njenem namenu, pripravljenosti in moči pa bi se sicer dalo razpravljati, a to zagotovo ni bilo tisto, zaradi česar me je zdaj nagovoril.

»Sam sem sicer služil še v kraljevini Jugoslaviji,« je po premolku nadaljeval. »Prisegel sem tudi kralju Petru, ko so ga pučisti razglasili za polnoletnega,« je spet podaljšal uvod. »Tam so nas prekleti oficirji še lahko topli,« je nato iztisnil skozi zobe. »Vsak bedak z epoletami te je lahko za prazen nič švrknil s sabljo po goli riti,« me je ošinil. »Ampak dobro, tega zdaj več ne smejo,« je nato le odmahnil in se zazrl vstran.

»Seveda ne smejo,« sem končno spregovoril.

»Veš, da ne smejo,« je pritrdil. »Ampak oficirji so še zmeraj oficirji.«

No? sem zinil vase. S tem pa mi je zdaj že res nekaj namignil.

Ko je na mojem obrazu zaznal, da nisem več tako nad vse prostodušen, je zaupljivo pristopil in me prijel za laket. »Poslušaj,« me je povlekel k sebi. »Veliko ti lahko to zdaj pove o ljudeh v uniformah,« je zašepetal. »Zaklinjali so se tam, da so nam kot očetje in bratje. Šopirili so se in petelinili, kot bi imeli zlato pero v riti. Zagotavljali so

nam, da bomo skupaj, z ramo ob rami, ubranili domovino pred Hitlerjem, ko pa so začele v Beogradu padati prve bombe, so nas pustili same v rovih,« je še stiskal zobe. »Razumeš?« me je prestrelil s pogledom. »Samo obrnil si se, pa že spet enega nepremagljivega oficirja ni bilo več,« je stresal z rameni. »Verjemi, kako usrani ljudje so bili to, res,« je zatrdil. »Pobralo jih je kot kafro, uboge vojake pa so pustili tam brez ukazov in hrane, da smo kar nekaj dni blodili naokoli in blejali v daljave kot ovce.«

»Pa potem?« sem ga le ustavil.

»Potem?« je skomignil. »Kaj pa bi lahko še bilo po tem, ko je vsa tista brezglava vojska razpadla?« se je namrdnil. »Šli smo lahko le vsak po svoje, kamor je kdo vedel in znal,« je pojasnil. »Štirinajst dni sem se v tisti zmešnjavi kot prestrašen zajec prebijal do doma in se, bogme da, preobjedel trave, saj se je drugo že težko našlo ...«

»Dobro, bili so pač taki časi,« sem nekako tudi razumel.

»Časi gor ali dol,« je pomahal s kazalcem.

»Zdaj ne bo vojne,« sem ga skušal pomiriti.

»Vojne ne bo,« je pritrdil. »Jugoslavija pa je še Jugoslavija.«

»Čakaj,« se mi je zataknilo. »To pa ne bo ravno držalo,« sem mu moral ugovarjati. »Od drugega zasedanja Avnoja v Jajcu Jugoslavija ni več tista tvoja Jugoslavija,« sem bil prepričan. »Saj takrat je bila kraljevina, potem je bila federativna ljudska republika, zdaj pa je že kar nekaj časa socialistična federativna republika,« sem zdrdral.

»Hja,« je zategnil in se popraskal po bradi.

Moje šolsko znanje ga je očitno spravilo v zagato. A tudi sam sem bil zdaj v zadregi. Ne boš vendar lastnemu očetu, ki je vse to doživel, razlagal, kako je bilo in kaj o tem piše v knjigah. Družbene spremembe so bile brez dvoma tako temeljite, da se tega preprosto ni dalo

spregledati. Nesmiselno pa je bilo tudi primerjati, saj smo medtem zgradili povsem nov sistem, ki je vsa tista stara razmerja zavrgel in ustvaril socialistično prihodnost.

»Hja,« je spet rekel oče, kot da mi je bral misli in ni ravno soglašal. »Sistem se je že spremenil, ampak v Jugoslaviji pa še zmeraj živijo različni,« je bil trdovraten. »Srbi so Srbi, Albanci Albanci, Hrvati Hrvati ...«

»Saj vem, no,« sem mu segel v besedo. »Živijo še tudi drugi, ampak so bratje!« sem skorajda vzkliknil. »Bratje pa so pač bratje,« sem to podkrepil na njegov način.

In tedaj je obmolknil.

Saj moj stari je bil nekje globoko v sebi pravzaprav blaga duša, le da tega ni znal izraziti. Tako kot mi ni znal dovolj razumljivo povedati, zakaj ga tako skrbi zame. Nikogar nisem poznal, ki se ne bi cel vrnil iz vojske, in tudi še nisem srečal koga, ki bi potem pravil naokoli, da je vojaščina tako zagamana reč. Vsi so se kvečjemu važili, kako so se ravno oni najbolje znašli in kako dobro so prišli skozi. Resnica pa je bila prej ko slej vmes. Bila je to potemtakem za večino izkušnja, po kateri se je še dalo vse slabo pozabiti, spomin na dogodivščine pa je ostal lep. Tak obet pa navsezadnje ni bil slaba popotnica. Pomagal mi je, da me ni zmagalo malodušje, ki se je s kopnenjem preostalega časa pri nas doma še stopnjevalo.

»Oče ti je želel samo povedati, da pazi,« je že naslednji dan spregovorila tudi mama. »Zdaj še ne veš, kaj vse te čaka, a prav bi bilo, da se zbereš,« me je opomnila. »Eno leto pa človek že lahko zdrži z odprtimi očmi,« je bila prepričana. »Včasih zadošča že, če si dnevno enkrat poveš, včasih pa je treba nenehoma ponavljati,« me je učila. »Pa še nekaj je,« se je čez čas spomnila. »Ko je človeku res hudo, mu najbolj pomaga misel, da bo tudi to enkrat mimo,« me je skušala tolažiti. »Verjemi, to res deluje,« mi

je pravila. »Saj mlado telo ni nikdar problem, ampak je vse odvisno od notranje moči.«

Razumel sem – šlo je torej za psiho.

Že ves čas jo je bilo strah, da ne bom zdržal.

No, za tak dvom pri meni gotovo ni mogla najti tehtnega razloga. Bila je to spet le njena projekcija, saj je bila kvečjemu ona tista, ki kdaj ni vzdržala. Ali so leteli po hiši krožniki ali je že stotič začenjala ločitveni postopek ali pa se je preprosto zglasila na psihiatriji in prosila, da jo za nekaj časa zadržijo. A tega ji zdaj, le par dni pred odhodom, seveda nisem mogel oponesti. Želel sem oditi v miru, pa naj je bil še tako navidezen in pravzaprav tesnoben. Kaj se bo potem dogajalo doma, me niti ni zanimalo.

»Dobro je tudi, če znaš svoje mnenje obdržati zase,« je nadaljevala s podukom. »Ljudje so tja zneseni z vseh vetrov in nikakor ne moreš vedeti, komu lahko zaupaš,« je bila prepričana. »Hitro te tudi kak povleče za jezik, da začneš filozofirati, in že sta lahko pri politiki,« je pomenljivo privzdignila obrvi in me pogledala, kot da bi bila politika bomba. »Politika pa je v vojski že marsikomu grdo zagrenila življenje,« je nato zlovešči pomen te besede še podkrepila.

A ni me posebej ganilo.

»Veš, da me politika ne zanima,« sem le skomignil.

Pa ni bilo tisto, kar je verjetno želela slišati. »Saj v vojski je lahko včasih tudi to problem,« je hitro rekla. »Zagotovo te bodo nagovarjali, naj vstopiš v Zvezo komunistov, in nekaj jim boš moral povedati.«

»Povedal bom, da imamo v familiji že enega komunista, pa da je to čisto dovolj,« sem kar malce zbadljivo odrezal, čeprav sem tudi sicer tako mislil. Vsaj kar je zadevalo družbenopolitično zglednost, sem bil na tihem ves čas na

očetovi strani. Ni bila za naju to vrsta, v kateri bi se bilo vredno prerivati.

Mama je to kajpada vedela in jo je zato tudi skrbelo.

A saj nisem bil nor, da bi se tam zmrdoval.

Si bom že kaj izmislil, sem bil prepričan – samo nisem si znal izmisliti zdaj, pa naj si je tega še tako želela. Tega pomirjevala ji pač nisem mogel ponuditi. Preveč sem bil še z obema nogama tu, niti za pod nohtom nisem bil še vojak, pa tudi ne vem, zakaj bi pravzaprav moral biti. Problem, ki naju je naposled privedel do tega, da sva kar precej časa skupaj molčala, pa je bil v tem, da tudi mama očitno ni vedela, kako bi se moral izgovoriti, da ne bi bilo nič narobe. Pa čeprav je bila članica in je bila svojčas tudi aktivna.

»V naši partiji se zadnje čase dogaja nekaj, česar niti sama dovolj ne razumem,« mi je naposled priznala. »Veš, da so lani v Zagrebu zamenjali Savko Dabčević Kučar in Mika Tripala, zdaj pa se, pravijo, nekaj takega kuha tudi v Srbiji,« je bila zaupljiva. »Slišati je celo, da niti v Zvezi komunistov Slovenije nekateri niso več na liniji – a kako zaboga naj ob vsem tem navaden človek sploh ve, kje je ta linija?« se je povprašala. »A glej,« je nato zaobrnila. »Ko je tako, da so vsi proti vsem in pri najboljši volji ne moreš vedeti, kdo je na kateri strani, potem je zmeraj najbolje poslušati, kaj pravi tovariš Tito,« mi je prišepnila. »Njemu si ne upa nihče glasno ugovarjati,« je bila prepričana. »Zagotovo si ti tudi nihče ne upa nič napraviti, če mu lepo mirno poveš, da misliš tako in tako, zato ker tako pravi naš maršal Tito.«

Prikimal sem, saj se mi je zdelo smiselno, čeprav seveda ni rodilo odgovora. Ni se dalo kar reči, da ne greš v Zvezo komunistov, ker tako pravi Tito, lahko pa je sicer prišlo še kako prav.

***

Sanjal sem, da letim.

Ta čudoviti občutek in ptičji pogled na mestne vedute sta mi bila ljuba, saj sem tako pogosto drsel skozi sen. A tokrat pod mano ni bilo znanih ulic in sploh ničesar, kar bi lahko prepoznal. Cerkveni zvoniki so bili gotski, fasade povsod naokoli kamnite in skoraj svinčeno sive. Naslanjal sem se na zračne blazine in se skušal še dvigniti, saj le tako je bilo upati, da bom v daljavi ugledal kaj znanega in se nekako usmeril. Med tem iščočim obračanjem sem nato ugotovil, da nimam več rok, temveč krila. Čudil sem se, se med plahutanjem razgledoval in gruntal, kaj se z menoj pravzaprav dogaja. Seveda nisem bil Peter Pan, pa tudi ne Superman, saj moja krila niso bila pripomoček, temveč so mi bila prirasla. Čutil sem že, kako zanesljivo z njimi zajemam zrak in kako me ubogajo, tudi ko želim spremeniti smer. Zdelo se mi je, da sem ptica, pa ni bilo tako. Moja zunanja krila so bila žametna in škrlatna, notranja pa svilena in skoraj prosojna. Ni bilo dvoma – spremenil sem se v metulja.

Čudno je bilo le, da sem bil to še zmeraj jaz.

Ne bi se mi smelo zgoditi na tak način, sem bil prepričan.

Gotovo je bila vmes napaka, me je vse bolj skrbelo. Imel sem metuljevo telo, nisem pa imel njegovega uvida, čuta, verjetno niti instinkta in sploh ničesar, kar bi mi dalo vedeti, kako ti stvori bivajo. Resnično, bil sem zdaj del njihovega sveta, nisem pa vedel, kaj jih poganja, zanima, vznemirja, česa si mogoče želijo ali kaj sploh počnejo, razen da seveda letijo. Bilo me je zato tudi strah, da bom katerega srečal. Gotovo se mu bom zdel čuden in bo zlahka opazil,

da sem drugačen, pa mu ne bom znal povedati, kaj se mi je zgodilo. Začela me je grabiti panika, letel sem vse niže in želel sem si čim prej na tla. Vodila me je le še rešilna misel, da bom ljudem lažje pojasnil svojo nesrečo. Saj bil sem še zmeraj človek, ki se je kdo ve zakaj spremenil v metulja ...

A tudi to je bilo slepo upanje.

Ljudje, ki so me zaradi mojih škrlatnih kril takoj opazili in sem se jim zdel nekaj posebnega, so me začeli loviti. Nastala je nepopisna zmeda in začel se je neizprosni lov, saj si me je vsak želel prvi dobiti v pest. Plahutal sem nad glavami, se zapletal v grabežljive dlani in se s slednjimi napori spet reševal. Toda množica se je večala, moči so mi pohajale in postajalo je očitno, da se mi ne bo uspelo več dvigniti v nebo. Dosegli me bodo, me razcefrali ali razmazali na asfalt, ne da bi vedeli, da so v resnici umorili človeka, je plapolalo v meni, tragičnost te bližajoče se zmote pa me je navdajala z grozo in spravljala v jok. Zamahnil sem le še toliko, da sem zadnjič zajel zrak, nato pa sem se prepustil kruti usodi, se zvrtnil v globino in se zapletel v dlani ...

»Dobro je, dobro je, samo sanjal si,« me je miril znani glas.

Ob meni na postelji je sedela mama in se z razmršenimi lasmi sklanjala nadme. Dojemal sem, da me je verjetno že nekaj časa zbujala ali pač reševala iz grdega sna in je bila zato tudi sama pretresena.

»Dobro je, buden si,« mi je zopet rekla in me pobožala po laseh.

Bilo mi je neprijetno, saj se me že nekaj let ni tako dotaknila; odkar sem odrasel, ni bilo več tega med nama, čeprav sva si bila blizu. Obrnil sem se na bok in zopet zaprl oči. Nisem ji hotel ničesar razlagati, saj je bilo preveč

zmedeno in so bile navsezadnje le sanje, bolj sem si pravzaprav želel še malo zadremati ...

»Prosim te, ura je,« je spet rekla.

»Malo še,« sem se skušal pokriti čez glavo.

»Žal mi je,« mi ni dopustila. »Zamudil boš na vlak ...«

»Vlak?« sem odprl oči. »Kakšen vlak?« mi ni bilo prav nič jasno.

»O bog,« je zastokala. »Pa saj danes greš ...«

»Danes?!« sem se zgrozil.

»Ja,« je nekako iztisnila in potem jo je zmagal jok.

Verjetno jo je ganilo, da sem bil tako nepripravljen. Ni mi bilo v zavesti, pa čeprav sem bil sinoči spakiral in je bilo med nami vse dorečeno. Zvlekel sem se s postelje in na tihem preklinjal, saj ta nadležni dan se res ni začel dobro. Do Beograda je bilo, so mi rekli, dobrih devet ur vožnje, Zemun pa je bil nekje tam pod njim, kjer se je Sava zlivala v Donavo. To pa je bilo pravzaprav vse, kar sem vedel, saj še nikoli nisem bil v Srbiji. Edini kraji, ki sem jih v neslovenski Jugoslaviji kdaj obiskal, so bila sindikalna letovišča ob jadranski obali. Baška, Rovinj in Lošinj, pa enkrat smo bili na Cresu. Oče namreč ni maral dopustniškega poležavanja, zato smo zmeraj šli tja, kjer je lahko mama uredila. Pa še takrat sta se na poti že za prvim ovinikom sporekla in se je izlet spremenil v moro. Nikoli se ni zanesljivo vedelo, ali bomo ostali do konca ali pa bomo po kakem njunem ostrejšem spopadu spakirali in se kakor politični kužki vrnili domov.

Ampak le zakaj za vraga sem zdaj razmišljal ravno o tem?

Kot da ni bilo pred mano nekaj hujšega.

Poslavljal sem se za daljši čas, oče je trdovratno molčal, mama pa je še kar jokala, jokala, jokala – in predvsem to nikakor ni bilo dobro znamenje. Vedel sem že, da se ne

bo sestavila niti še po tem, ko bo nehala, saj sem dobro poznal ciklične faze njene manične depresije. Najprej bo nekaj dni le preveč spala, nato se bo začela zaklepati v sobo, potem se bosta zaradi tega ali pač že zaradi česa sporekla, nastal bo kraval, soseda bo poklicala policijo in reševalci jo bodo na koncu odpeljali na psihiatrijo.

No, nekako tako se je potem tudi zares zgodilo, ampak to že ni bila več moja zgodba.

***

Prvič v življenju sem šel skozi vrata, izza katerih se ni več dalo nazaj, saj so bila zastražena, varovano pa je bilo tudi obzidje, ki je obkrožalo kasarniško naselje. Na ta prehod sem bil še zmeraj povsem nepripravljen, obšel me je skorajda že dušljiv občutek tesnobe in počutil sem se kot v pasti. Toda tako se gotovo počuti sleherni, ki mu omejuje svobodo gibanja – ne preostane mi torej drugega, kot da se čim prej sprijaznim, sem si na tihem dopovedoval, bil bi to slab začetek, če bi me že kar zmagala panika. Resnično, moral sem se nekako unesti! Še posebej seveda, ker mi je postajalo vse bolj razvidno, da drugi prišleki s tem sploh niso imeli takih težav. Bili so z vseh vetrov, to je bilo vidno, saj njihova oblačila in modni dodatki so vsaj še nekaj ur pričali, kako nadvse različna so bila okolja, iz katerih so se zgrnili sem, zato mi je bilo nedoumljivo, kako zlahka in tako rekoč na mah so postajali čreda.

Zadoščalo je že eno samo povelje ali povzdignjen glas.

Čeprav verjetno sploh ni bilo to – v čredo je ljudi prej ko slej spreminjala skupna usoda in naša je bila tu natančno določena.

Prve besede oficirjev, ki so se skozi membrane moje zapredenosti postopoma le prebijale vame, so bile obljube, prisege in grožnje, da bodo iz nas napravili dobre vojake. Nato so sledila naštevanja, kaj biti dober vojak pravzaprav pomeni. Zdelo se je, da si lahko dober vojak le, če ne napraviš ničesar, kar ni dovoljeno in se ne spodobi, seznam prepovedi in pravil, ki se jih ne sme kršiti, pa se je nezadržno daljšal. Misel na to, da bi sploh skušal biti dober vojak, sem zato že takoj opustil in sklenil, da bom skušal zgolj preživeti. To mi je po takratnem prepričanju

malce lajšalo položaj, saj mi bo torej treba napraviti le, kar se mora. No, bila je to morda dobro zamišljena strategija, upanje pa je bilo kajpada jalovo. Že kmalu so namreč sledila tudi naštevanja vsega tistega, kar se mora, in tudi to je bilo slišati kot litanije ...

Vse bolj zgrožen sem spoznaval, da sem res v zosu.

Edini prostor, ki mi je morda tu kot nekakšno območje zasebnosti še preostal, je bilo zgornje ležišče na železni vojaški postelji. Le tja se je bilo namreč še mogoče zateči in se pokriti čez glavo. Čeprav, tudi to je bilo dovoljeno šele tedaj, ko je bil po večerji čas za počitek, in je lahko trajalo le, dokler se ni iz ozvočenja razlegel znak za bujenje. Vmes je bila kratka noč, ki v skupinsko spalnico petdesetih nemirnih duš ni mogla zares prinesiti spokoja. Že kmalu zatem ko je dežurni ugasnil luč in se je z nekakim olajšanjem vse na videz umirilo, se je začelo prdenje, ki je zatohli prostor še nasičilo z gabljivim smradom. Ta hlevski zduh je lezel vate, pa naj si se še tako zamotal v odejo, saj je bilo z njim prav vse prepojeno. Brbotanje črevesnih plinov pa ni bilo edino oglašanje te speče človeške črede. Pridodalo se mu je že kmalu smrčanje, pa potem kašljanje, škripanje zob, ječanje, jokavi vdih in osamljeni kriki, vmes pa je kateri tudi žlobudral ali povsem razločno govoril v snu.

Pravilo mi je to, da tudi drugi niso bili tako nadvse trpežni, kot je bilo čez dan videti, a to je bila pač slaba tolažba. Čutil sem, da ima večina v sebi neko prvinsko slo ali pač željo po preživetju, kakršne sam nisem prinesel s seboj, zato sem si moral še dopovedovati, da jo zdaj nujno rabim in jo moram torej nekje v sebi tudi najti. Vendar kako – saj zdelo se je, da nima posebne zveze z razumom – prej bi morda rekel, da je za tako držo potrebna zvrhana mera norosti. Pač, nekateri so bili nabiti kot voli in so dajali vtis, da bi lahko brez ugovorov vlekli vozove. Drugi spet